

NEDRE EIKER KIRKE – HISTORIKK OG RENOVERINGEN.

For 150 år siden var det masse diskusjoner om lokalisering og om kirken skulle bygges i tegl eller tre. Resultat ble at Nedre Eiker kirke ble bygget på gården Stenseths grunn og innviet 21. november 1860. Kirken som bygda fikk ble en relativt stor langkirke med tårn, tegnet av arkitekt Wilhelm Hanstein. Med stilsikker hånd designet Hanstein en langkirke i tre som alle instanser godtok uten kommentarer, og etter et års intens byggetid var det reist et imponerende kirkebygg med høyt vesttårn, med spiss kobberteppet tårnhjelm, flankert av høye karakteristiske trappehus.

Kirken ble tømret og utvendig kledd med malt skyggepanel. Innvendig er tømmeret og det stramme laftet holdt synlig. De lange og høyde tømmerveggene har stabiliserende strekkfisker som samtidig danner en rytmisk innramming for vinduene. I fasaden har de høye vinduene vakker omramming med lave trekantoverdekninger med gavlmotiv og og 'pynteører' eller såkalte akroterion; inspirert av de klassiske tempelgavlene. I tillegg finnes markerte profillister med tettsittende, små konsoller som vannrette bånd under vinduer og gesims.

Akroterion, palmetter, modiljonger og triglyff-rifledede friser er vanskelige ord som beskriver den rike og beviste detaljering kirken ble utstyrt med. Dette er dekorelement hentet fra klassiske forbilder og komponert inn i gjennomgangstema som preger både interiør og eksteriør. Nedre Eiker kirke er en vakker og helhetlig kirkebygning overalt karakterisert av høyde, volum og en behagelig symmetri.

Det må ha vært med stor glede og ærbødighet den nye kirkebygningen ble tatt i bruk. Ikke bare fantes det nå kirke i bygda, slik at man slapp den lange kirkevegen til Haug, men gjennom kombinasjon av lokale materialer, fremragende håndverk, og en svært bevist bruk av klassiske dekorelement, hadde man fått en trekirke med størrelse og karakter uten sidestykke i nabokommunene/sognene. Kirken tilhører i dag gruppen av bevaringsverdige kirkebygninger som er oppført på Riksantikvarens verneliste.

I 150 år har den store trekirken ved elven vært ramme for både glede og sorg, og slektenes gang. Etter hvert kom nok kirkens etablering noe i bakgrunnen og fokus gradvis over på de daglige gjøremål. Vintrene var preget av hard ovnsfyring, med fyrvakter i kirken natt og dag, for å få opp noe varme til gudstjenestene; antagelig ikke mer enn noen få plussgrader på de kaldeste vinterdagene. Til å begynne med ble det i tillegg brukt vokslys i kirkerommet noe som gjorde vintergudstjenestene i kirken mørke, men antagelig svært stemningsfulle. Den moderne tid var imidlertid i anmarsj. Tidlig på 1900-tallet kommer den nye elektrisiteten og elektrisk lys blir installert i kirken.

Etter hvert melder også tanken om elektrisk oppvarming seg. Dette faller sammen med at kirken nærmet seg 100-år og at bruken av kirken i perioden hadde satt sine spor. Til 100-års jubileet i 1960 ble det derfor utført en istandsetting av kirkerommet, hvor installasjon av et elektrisk varmeanlegg antagelig var den store begivenheten. Samtidig ble det installert toaletter i våpenhusets siderom og kirkerommet ble malt lys rosa med lyseblå vegger. Nymalt og med nytt tak, varmeanlegg, belysning og toaletter, var kirken brakt à jour med tidens standard. Dette gikk ikke på noen måte på bekostning av bygningens opprinnelige karakter og detaljering; som overalt ble behandlet med stor nensomhet og nærmest bevaringsiver.

Etter nye 50 år er det tydelig at det er flere innbyggere i kommunen enn tidligere og flere mennesker som bruker kirken. Dersom besøkstallene for alle aktiviteter i kirken slås sammen, viser det seg at samtlige av kommunens innbyggere besøker kirken 1,3 ganger per år. Dette er en slags rekord som slår alle andre aktiviteter i kommunen og innebærer at over 600 mennesker besøker kirken hver uke gjennom hele året. Aktivitetsnivået har på en måte sprengt ramme for det eksisterende kirkerommet. Slitasjen har etter hvert blitt synlig samtidig som rene plassbegrensninger og mangelen på hensiktsmessige løsninger for bærehandtering, handicap-funksjonalitet og moderne toalettanlegg blir

tydelige. Samtidig ble man etter hvert oppmerksom på taklekkasjer, råteskader i vegg og gulv og ektehussopp i rik blomstring i den trange krypkjelleren.

Kirkevergen fikk derfor utarbeidet en plan for istandsetting av kirken. Ettersom tette tak, samt renner og beslag som fungerer, er viktig for å unngå skader, ble istandsettingen av kirken startet utvendig med reparasjon av kirketaket. Her ble all gammel tekking revet, undertak og takstoldetaljer reparert, og tradisjonell rød teglstein lagt på en opplekting av kvalitetsmaterialer. Alle beslagløsninger er fornyet og forbedret for å hindre avrenning på vegger og gesimser. Videre er vinduene reparert, kittet og malt, samtidig som utvendig panel er reparert der det har vært behov og malt.

Men før man kunne gjøre noe innvendig i kirken, var det nå klart at man måtte finne en måte å avlaste kirkerommet på dersom en ny istandsetting skulle vare og ha noen hensikt. Det ble derfor børstet støv av en gammel ide om å plassere toalettene i kjelleren. Men hvorfor ikke bruke mer av krypkjelleren? Råtne planker, våt isolasjon og hussopp kamuflerte her et potensiale på over 200 kvadratmeter. Men det var i utgangspunktet vanskelig å si om dette var realiserbart eller galskap. Et foreløpig prosjekt ble derfor delt i to etapper. Første etappe skulle være en grunnundersøkelse i vestre del av kjelleren, der kryprommet var størst og man om ikke annet kunne få plass til toaletter. Det gamle toalettet på sydsiden av våpenhuset ble revet, og en liten gravemaskin heist ned gjennom gulvet. Mens et transportbånd fraktet ut sand og stein gjennom den gamle koksluken i sydveggen, ble forhåpningene til grunnforholdene stadig større: Grunnen var fast og stabil og uten fjell eller andre problemer. For å kontrollere grunnvannstand eller vanninnslag ble det videre gravet til den dybde et rom med fundamentering måtte ha. For sikkerhetsskyld ble det boret sonderingshull langt forbi nødvendig fundamenteringsdybde, men etter både vinter og vår var disse fortsatt tørre.

Samtidig ble det satt i gang en omfattende istandsetting av det gamle kirkerommet, hvor all plastbasert maling ble fjernet med kjemisk malingsfjerner, tømmeret rensert og preparert og malt med tradisjonell linoljemaling. Øvrig interiør ble samtidig rengjort og malt og dekorasjoner som sjablonering og border malt opp på nytt. Kirkerommets koloritt fra 1960 basert på lys rosa og blå ble beholdt. Og etter et års arbeid framstår kirkerommet som det gjorde ved 100-års jubileet i 1960.

Gjennom forarbeidet i kjelleren var det nå transportert ut såpass mye masse at det var mulig å ane et rom. Optimismen var nå på plass. Her var det snart plass til både toaletter, bårerom, teknisk rom, trapp, heis og et lite lager. Utgravningen av etappe 1 ble forsert og planlagt avsluttet mot grensen til etappe 2. En begeistret ordfører på befaring, mente nå det ville være galskap å stoppe, og i dag kan man lett se hvilket tap dette i så fall hadde vært. Utgravningen ble intensivert, og i det man nådde midten av kjellerrommet ble det tatt åpning i grunnmuren for den nye sydportalen. All stor stein i de gamle steinpilarene i kjelleren måtte sprekkes opp i mindre biter og slepes ut gjennom åpningen i grunnmuren. Etter hvert som gravmaskinen spiste seg dypere inn i kjellergrunnen, måtte flere transportbånd kobles sammen for å få ut massen. Ettersom gravedybden passerte bunnen på kirkens opprinnelige grunnmur, ble støping av nye murer utført seksjonsvis etter hvert som det ble gravet ut. Nye betongmurer ble støpt i to trinn, for å ivareta både bæring og ferdig veggflate i det nye rommet. All forskaling er såkalt ensidig, og for å ha kontroll på trykket i formene under utstøping, er flere hundre kubikkmeter betong båret inn i bøtter. Materialbruken er bevist og skal både samsvare med tre og stein i den opprinnelige konstruksjonen og samtidig gi et robust og varig rom. Steinen og gløden i den gamle grunnmuren er rensert frem med sitronsyre og fugene rensert og spekket om. Teglforingene i de gamle ventilasjonslukene er rensert og reparert og fungerer nå som vindussmyg for smale lansettvinduer i ytre murliv slik at noe lys slipper inn til det nye kjellerrommet. Det gamle etasjeskillet er rensert og gulvbjelker og tilfarere holdt synlig, mens stubbeloftsfakkene er blitt til hvite himlinger med moderne lysarmaturer. Sorte stålsøyler har erstattet de gamle steinpillarene, og bærer kirkens konstruktive laster som kommer ned fra takstolen.

Langs nordre langvegg er det støpt detaljer i betong som både er konstruktivt avstivende og inngår slik at hele veggen gir plass til ulike funksjoner som bøttekott, kjøkken og en rekke skap. Nærmest tårnfoten er innredet moderne toaletter, bårerom og garderobe, samt et teknisk rom hvor alle tekniske installasjoner knyttet til varme, el og alarmer er samlet. I sum fremstår den nye underetasjen som et

moderne slitesterkt forsamlingsrom med alle tekniske fasiliteter innebygget. Kvaliteten på løsningene er slik at dette vil vare like lenge som den bevaringsverdige kirken. I tillegg er det bygget et fjernvarmeanlegg som skal dekke oppvarmingsbehovet til både kirke, menighetscenter, driftsbygg på kirkegård, og etter hvert også kapellet. I kirken er oppvarmingen basert på vannbåren varme støpt inn i kjellergulvene og radiatorer i kirkerom og våpenhus, som skal sikre komforttemperatur også på de kaldeste dagene. Nedre Eiker kirke fremstår i dag både som en godt bevart, historisk kirkebygning, men samtidig med alle moderne fasiliteter innebygget inkludert en moderne forsamlingshall som kan bidra til å avlaste det gamle kirkerommet. Bevaring og fornyelse har vært mottoet for gjennomføringen av dette prosjektet, som viser at mye er mulig, og i dette tilfellet antagelig har vært meningen å få til.

Geir Bardalen
prosjektleder